четверть 1923 года истекает 31 декабря. После этого срока за невыборку патентов будут налагаться штрафы в пятикратном размере. В случае обнаружения беспатентной торговли виновные будут привлекаться к судебной ответственности, а предприятия закрываться.

Лекция.

25 декабря в 7 ч. веч. в клубе имени Свердлова состоится лекция профессора Вольфсона на тему: „Современная Америка и ее место в мировой экономике и политике". Вход по билетам, распределенным по комслужам.

Хроника происшествий.

Любители американских посылок.

Угрозыском раскрыта организация получавшая из АРА посредством подложных доверенностей и документов для гр. г. Борисова продовольственные посылки. Руководитель организации житель г. Борисова Иоффе скрылся. Организация успела получить около 20 посылок. Были готовы документы для дальнейшего получения посылок. Арестованы участник организации Л. Валькес, М. Турецкий (сотрудник АРА), Л. Шпилькин и И. Вросголь.

Задержание афериста.

вещания горрайкома состоится совещание секретарей ячеек, руко-

Главлитбел Минск. № 288—9000 Белтрестпечать.

для регистрации на

Срок явки в ЦКПо

вается с 25 по 27 декаб

часов

Не зарегистрировавшиеся

ЛИШАЮТСЯ права беспла

№ 81—2—1

Центробе

возобновлен

Дров и

со своего склада

Государственным учреждения

ным организациям, а частным

возмо

13

ЗЛОДЗЕІ СУПРАЦЬ АРА: АМЭРЫКАНЦЫ АБАРАНЯЮЦЦА

Барысаўская афэра. — Арышты махляроў. — Агенты ГПУ пад судом. — Вярніце пасылку. — Фальшывая АРА. — Сувязь з сынагогай. — Скрадзенае малако. — Аблава на Камароўцы. — Вынаходзтва Ўілабі

Наведнік складу АРА ніяк ня мог уцяміць, чаму на яго пазіраюць падазрона й зноў пераглядаюць дакумэнты: ён прыехаў з Барысава па харчовую пасылку, якую аплаціў сваяк у Амэрыцы. Праўда, ён ня меў паштоўкі-выкліку зь менскай канторы АРА, але трымаў ліст з Чыкага, у якім сваяк цікавіўся, чаму ніхто не па-

дзякаваў за пасылку, афармленую два месяцы таму. Прозьвішча ў сьпісе адрасатаў дапамогі супадала, імя таксама. Калі спыталі імя й амэрыканскі адрас дабрадзея, ён назваў — таксама правільна. Тым ня менш, пасылку яму выдаць адмовіліся.

Паводле правілаў АРА, калі на выклік па харчовую пасылку адрасат не зьяўляўся цягам 90 дзён, замова скасоўвалася й адпраўнік у ЗША мог атрымаць свае грошы назад. У Менску, аднак, сутыкнуліся з адваротнай сытуацыяй: па адну пасылку зьяўляліся два чалавекі.

Вось і зьбянтэжанаму наведніку патлумачылі, што ён, згодна з паперамі, свае прадукты ўжо ня толькі атрымаў месяц таму, але, верагодна, і зьеў.

Было крыўдна, вяртацца з пустымі рукамі ў Барысаў не хацелася, і наведнік запатрабаваў сустрэчы з амэрыканскім начальствам. Яму паабяцалі разабрацца. Пачалося службовае дасьледаваньне, якое хутка выйшла за межы АРА.

...На пошце Барысава й некаторых іншых гарадоў паведамленьні пра амэрыканскія пасылкі забіралі й перадавалі не адрасату, а пэўнай асобе. Асоба вярталася ў Менск і паказвала карткі з выклікам аднаму са знаёмых супрацоўнікаў канторы АРА. Той разгортваў службовыя паперы й выпісваў зь іх прозьвішчы й адрасы донараў: гэтую інфармацыю спраўджвалі пры выдачы пасылак.

Пэўная асоба затым вырабляла даверанасьці на атрыманьне пасылак, засьведчвала іх пячат-

кай натарыюса й зьяўлялася ў склад па пасылку.

Двое супрацоўнікаў менскай канторы паведамілі пра непрыемнае адкрыцьцё Чарлзу Ўілабі. Самастойнае дасьледаваньне выявіла з тузін падманутых адрасатаў. Ўілабі выклікаў міліцыю.

У лістападзе 1922 было арыштавана чатыры чалавекі, у тым ліку супрацоўнік АРА. Як выявіла сьледзтва, крадзяжы пачаліся яшчэ ў ліпені. Разам паводле фальшывых ордэраў было выдадзена каля 300 пасылак.

У сьнежні было арыштавана яшчэ чатыры чалавекі. Рабочы АРА Майсей Турэцкі прызнаўся, што выдаў як мінімум 150 пасылак на падробленыя дакумэнты.

ГПУ, якое вяло сьледзтва, забараніла згадваць пра яго ў друку: на волі заставаўся галоўны аўтар схемы й арганізатар апэрацыі.

Як неўзабаве высьветлілася, афэрыстам аказаўся агент ГПУ Іофэ, які карыстаўся таксама пашпартам на імя Шпільдорф. Ён здабыў пячатку барысаўскага натарыюса Страгуцкага, якой засьведчваліся паперы. У ліку арыштаваных былі нехта Шпількін (ягоны пашпарт крыху зьмяніў Іофэ), Вількес і Ўросгаль. Апошнія двое атрымалі ад Іофэ 354 мільёны рублёў кожны, а Турэцкі — 900 мільёнаў.

Злодзеяў судзіў Рэвалюцыйны ваенны трыбунал Менску. На судзе ўсплыло прозьвішча яшчэ аднаго супрацоўніка ГПУ — Ліпскага, таксама вядомага як Моня Гарадзецкі, які вымагаў гро-

шы з Турэцкага. ГПУ заявіла, што такога чалавека ў сьпісах няма.

АРА дамагалася вяртаньня скрадзенага, але амаль нічога немагчыма было вярнуць, нават калі было вядома, што амэрыканская пасылка памылкова патрапляла не на той адрас. Так здарылася з жыхаркай Менску Ганнай Адамайт, якая напачатку атрымала дзьве карткі-запросіны наведаць склад АРА. Адну пасылку аплацілі бацькі, якія жылі ў Латвіі. Другая картка была выпісаная памылкова. Калі інспэктары ў Рызе знайшлі памылку, яны запатрабавалі ад бацькоў даплаты й пагражалі судом. Дачка пісала ў менскую кантору АРА:

> Няўжо вы ня можаце зразумець, што мае бацькі ня маюць магчымасьці заплаціць такую суму, як 10 даляраў! Яны ўжо дапамаглі мне ўсім, чым маглі. Таму я прашу ў гэтай справе зьвяртацца да мяне як да адрасата другой пасылкі. Але адначасова мушу сказаць, што я таксама ў цяжкім стане й яшчэ бяднейшая, чым мае бацькі. Дзесяць даляраў для мяне вельмі вялікая сума. Я ледзь зарабляю на жыцьцё. Што рабіць? Мяркуйце самі!!! Ці мушу я прадаць апошнюю сукенку на рынку, каб заплаціць за прадукты, выдадзеныя мне з-за вашай памылкі й даўно спажытыя? У кожным разе, не турбуйце маю маці.

Справа цягнулася некалькі месяцаў. За гэты час Ганна Адамайт пераехала зь Менску ў Пскоў, і тады кіраўнік Менскай акругі змог

пераадрасаваць справу ў Петраградзкую акругу, да якой належаў Пскоў.

Тымчасам узьнікла новая зьява — фальшывая АРА. У канторы АРА ў Віцебску, Менску, Гомелі сталі прыходзіць людзі па пасылкі з прадуктамі й адзеньнем, якія іхныя сваякі аплацілі ў Амэрыцы. У АРА пра іх нічога ня ведалі. Квітанцыі на атрыманьне, перасланыя поштаю, выдалі арганізацыі, якія лучыла тое, што іх назвы мелі падабенства да АРА[62].

Усе гэтыя дакумэнты яднала безьліч памылак у ангельскай мове.

АРА не прымала іх да разгляду, і гэта ў сваю чаргу вяло да спрэчак і канфліктаў. Некаторыя пасылкі прыходзілі поштаю, але, каб іх атрымаць, трэба было заплаціць мыта, якое перавышала кошт дапамогі. Тымчасам у ЗША было заведзена некалькі крымінальных справаў — амэрыканскія газэты пісалі пра злоўжываньні й папярэджвалі пра небясьпеку.

У Беларусі пра злоўжываньні таксама пісалі — але абвінавачвалі ў іх амэрыканцаў. Габрэйская газэта «Der Wekker» выкрыла сувязь сынагогі й менскай канторы АРА:

---

[62] Амэрыканскае бюро даставы расейскай дапамогі падавала на квітанцыі свой адрас: Бродўэй, 487, Нью-Ёрк і пазначала аддзяленьні ў Бэрліне, Гамбургу й Петраградзе, а таксама ажно 60 прадстаўніцтваў у ЗША й Канадзе. Расейска-амэрыканская перасылачная кампанія дапамогі ніякага зваротнага адрасу не давала. Кампанія расейскай дапамогі, паводле дакумэнтаў, месьцілася ў Нью-Ёрку на вуліцы Пэзл, 59—61. Ліст на такім блянку з Кліўленду ўпаўнаважваў адрасата ў Віцебску атрымаць пасылку, аплачаную амаль годам раней.

Рабочы Рубін Шнэйдэр расказвае: рабочаму Ізраілю Сагаловічу прысланая пасылка. Некалькі месяцаў таму ён памёр, і жонка пайшла атрымаць пасылку. Яна ня мела пашпарту, і ёй не хацелі яе выдаць. Тады яна пайшла ў саюз шчотачнікаў, дзе атрымала два пасьведчаньні, што яна й ёсьць Сагаловіч. Калі яна прыйшла з паперамі, той, хто выдае пасылкі, кінуў іх назад і заявіў: «Мы не прызнаём такіх цыдулак, прынясіце нам пасьведчаньне ад рабіна Лейзара, тады выдадзім». Рабін Лейзар выдаў пасьведчаньне. Калі яна прыйшла ў АРА, гэты дакумэнт прызналі, выдалі пасылку й сказалі: такія дакумэнты добрыя, мы іх прызнаём. Службоўцы АРА, відаць, забыліся, дзе яны знаходзяцца, што ў нас і «Der Wekker» у руках рабочых і толькі подпіс рабочага — сапраўдны.

Упаўнаважаны Стакоўскі тэрмінова загадаў зрабіць пераклад і накіраваў яго Чарлзу Ўілабі з патрабаваньнем:

Просім Вас даць вычарпальнае тлумачэньне па гэтым пытаньні.

Ўілабі распарадзіўся правесьці дасьледаваньне. На адрас нябожчыка, пазначаны ў кнізе выдачы пасылак, паехалі прадстаўнікі АРА. Буня Сагаловіч напісала тлумачэньне:

Зьвесткі ў нататцы Шнэйдэра цалкам не адпавядаюць сапраўднасьці. Наадварот, мяне вельмі карэктна й ветліва прынялі ў канторы АРА. Пасылку мне выдалі пры першым паказаньні маіх дакумэнтаў. Цыдулку ад рабіна Л.Рабіновіча я ўзяла пасьля парады сваёй знаёмай, а не з патрабаваньня канторы АРА.

Высьветлілася таксама, што Буня Сагаловіч не атрымлівала ніякіх дакумэнтаў ад прафсаюзу кушняроў, куды ўваходзіў муж-нябожчык. Ўілабі напісаў адказ Стакоўскаму, у якім, выклаўшы вынікі дасьледаваньня, таксама выказаў просьбу:

Просім Вас распарадзіцца пра надрукаваньне зьняпраўджаньня.

Прыкладна ў той самы час, калі выкрываліся афэры й зьняпраўджваліся абвінавачаньні, Ўілабі назіраў за рэйдам міліцыі на Камароўцы. Шукалі кансэрваванае амэрыканскае малако.

Напярэдадні рабаўнікі прабраліся ў склад дзіцячага дому й вынесьлі 200 бляшанак малака з этыкеткамі АРА. Раніцай па трывозе былі паднятыя чырвонаармейцы, якім сказалі пра спэцзаданьне. Рынак акружыла таксама конная міліцыя. Спачатку агенты ў цывільным прайшліся ля прылаўкаў, выглядаючы тавар. Затым пачаўся татальны перагрус. Вынікі, аднак, былі сьціплыя: сканфіскавана пяць бляшанак малака, арыштаваныя два гандляры.

Набеглі цікаўныя — за якое менавіта малако арыштоўваюць. Назаўтра кошты малака на рынку падскочылі з 2 да 4 мільёнаў. Малако

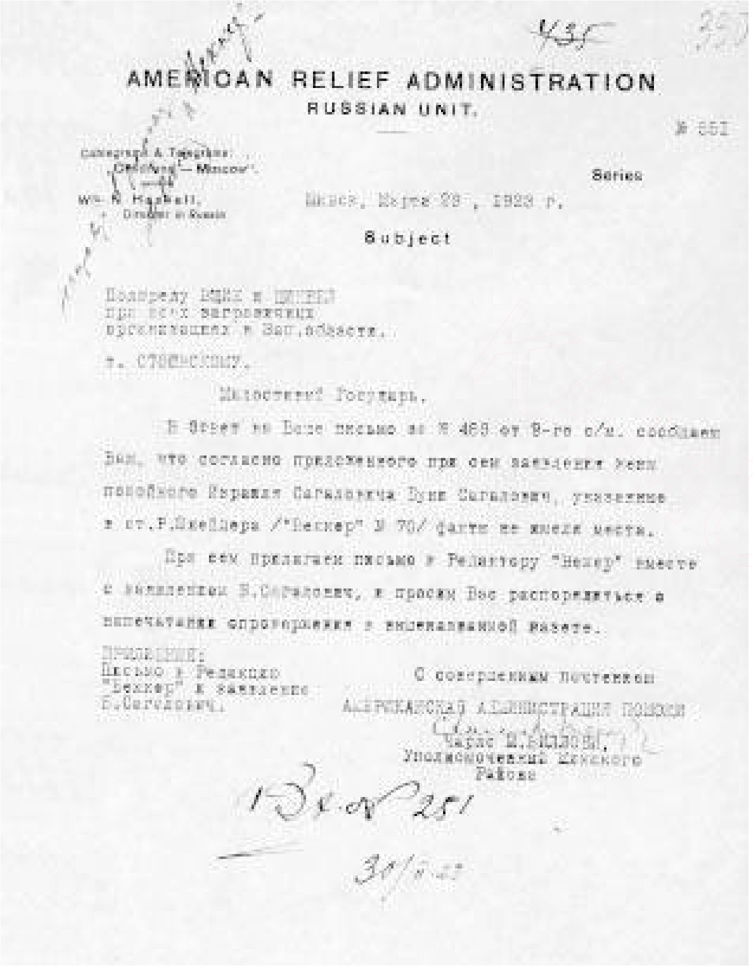

AMERICAN RELIEF ADMINISTRATION
RUSSIAN UNIT.

Cablegraph & Telegraphs: [illegible] — Moscow.
Wm. N. Haskell, Director in Russia

Series

Минск, Марта [illegible], 1923 г.

Subject

[illegible]

Милостивый Государь,

В ответ на Ваше письмо за № 469 от 9-го с/м. сообщаем Вам, что согласно приложенного при сем заявления жены покойного Израиля Сагаловича Буни Сагалович, указанные в ст. Р.Шнейдера /"Векер" № 70/ факты не имели места.

При сем прилагаем письмо к Редактору "Векер" вместе с заявлением Б.Сагалович, и просим Вас распорядиться о напечатании опровержения в вышеназванной газете.

Приложение:
Письмо в Редакцию "Векер" и заявление Б.Сагалович.

С совершенным почтением
Американская Администрация Помощи
Чарльс М.Виллоби,
Уполномоченный Минского Района

Перамога Ўілабі — пасьля трох тыдняў праверак і нэрваваньня

прадавалася ў бляшанках, але ўжо з абарванымі этыкеткамі.

Ўілабі прыйшоў да высновы, што дапамога павінна быць лепш пазначаная. Ён паведамляў:

> На маю замову вырабленыя дзьве пячаткі:
> «А.Р.А. Менск. Дар амэрыканскага народу»
> і «А.Р.А. Менск. Дар амэрыканскага народу (рэчы могуць быць выкарыстаныя толькі ў дадзенай установе)»,
> каб пэрсанал у шпіталёх не падмяняў новую амэрыканскую бялізну падранай, прынесенай з дому.

Часова на працу былі ўзятыя адзін рабочы й адзін хлопчык, якія ставілі пячаткі на бляшанкі з малаком. Аднолькавыя бляшанкі выдаваліся ў харчовых пасылках, перадаваліся дзіцячым дамам ды ішлі ў араўскія кухні ў розных установах. Красьці ня будуць, вырашылі амэрыканцы, калі на кожную бляшанку паставіць нумар.

У красавіку ГПУ й міліцыя правялі масавую аблаву на трох найбуйнейшых менскіх рынках. На Камароўцы затрымалі 5 тысяч чалавек, пакуль не былі правераныя ўсе прылаўкі. Не было знойдзена ніводнай бляшанкі амэрыканскага малака, ніводнай пары амэрыканскіх чаравікаў, ніводнай прасьціны зь пячаткай АРА.

Ці сапраўды вынаходства Ўілабі аказалася нагэтулькі эфэктыўнае, ці чарніла на штампе ўсё ж можна было змыць…